

Refleksijos įrankio panaudojimo metodinės rekomendacijos

Refleksijos įrankio paskirtis

Mokiniam svarbu suprasti, kad jų mokymosi patirtis yra vertinga, nes gali padėti išvystyti ir numatyti tinkamiausius mokymosi kelius. Refleksija nuo įprasto įsivertinimo iš esmės skiriasi tuo, kad apmąstomas ne tik mokymosi rezultatas, bet ir tai, kaip jis buvo pasiektas, daromi besimokančiojo patirtimi grįsti sprendimai dėl tolesnių mokymosi žingsnių.

Mokėjimo mokyti refleksijos įrankio paskirtis – padėti mokiniams apmąstyti savo mokymosi veiklą ir suprasti, kas kiekvienam iš jų buvo svarbu ir naudinga mokantis, ką jie sužinojo apie savo gebėjimus mokytis ir kokius mokymosi gebėjimus dar turi sustiprinti, kad mokymosi rezultatai būtų geresni. Atlikdami užduotis mokiniai bus skatinami prisiminti, ką ir kaip išmoko, sužinojo, atliko, įvardyti mokymosi sėkmes ir kilusius sunkumus, pastebėti savo klaidas ar netikslingus veiksmus, numatyti, ką kitą kartą galima būtų daryti kitaip. Šis įrankis padės mokiniams geriau pažinti save, savo asmenines savybes, mokymosi įpročius ir ugdyti savarankiško mokymosi gebėjimus.

Mokinių refleksija – puikus grįžtamasis ryšys mokytojui. Ji padeda ne tik geriau pažinti mokinius, bet ir apmąstyti savo kaip mokytojo veiklą, numatyti tobulintinas sritis.

Refleksijos įrankio struktūra

Refleksijos įrankį sudaro šeši mokymosi objektai (MO), skirti 5–8 kl. mokiniams. Tai dienoraštis, interviu, komiksas, minčių žemėlapis, istorija ir rašinys (žr. lentelę).

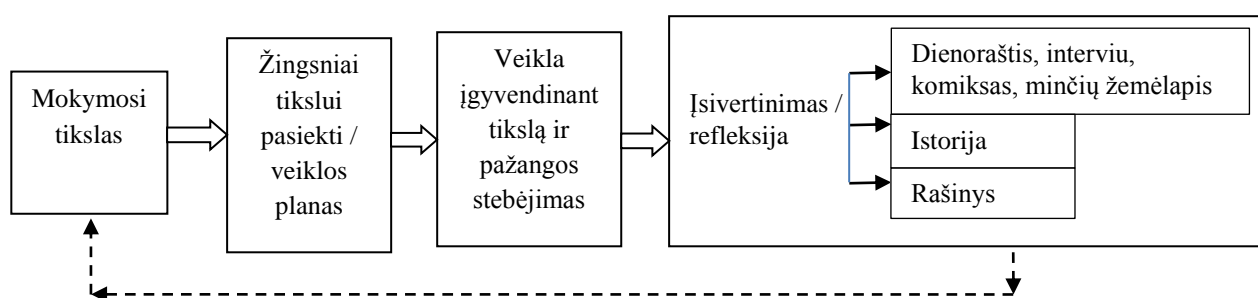
Lentelė. Refleksijos įrankį sudarančių MO tipai ir paskirtis.

MO tipas	MO skaičius	Paskirtis
Dienoraštis	1 MO 5–8 klasėms	Padėti mokiniams apmąstyti savo mokymąsi, suprasti, kaip, kada ir ką išmoko, įvertinti padarytą pažangą, mokymosi įpročius, asmenines savybes ir pasiektus rezultatus, numatyti, ką dar reikėtų daryti, kad geriau sektųsi mokytis.
Interviu	1 MO 5–8 klasėms	
Komiksas	1 MO 5–8 klasėms	
Minčių žemėlapis	1 MO 5–8 klasėms	
Istorija	1 MO 5–8 klasėms	Padėti mokiniams apmąstyti savo mokymosi patirtį, kuri išryškėjo susidūrus su sunkumais; padėti mokiniams suvokti, kas buvo sudėtinga, ką tada darė, kaip ieškojo sprendimo; suprasti, ką vertėtų išmokti daryti, kad kitą kartą sektųsi geriau, kokios pagalbos reikėtų ieškoti.
Rašinys	1 MO 5–8 klasėms	Padėti mokiniams prisiminti, kas jiems labiausiai pasisekė šiais mokslo metais ir suvokti, kodėl tai yra sėkmė, atskleisti, kokie mokėjimo mokyti gebėjimai, mokymosi metodai ir įpročiai, išsiugdytos asmeninės savybės padėjo tai pasiekti.

Refleksijos įrankio naudojimas

Refleksija apima tiek mokymosi patirties aprašymą (ką padarė, ko ir kaip išmoko ir kaip jautėsi), tiek mokymosi patirties apmąstymą (kas sekėsi gerai, o kas ne taip gerai, ką kitą kartą galėtų padaryti geriau). Kadangi pats žodis „refleksija“ mokiniams gali būti nesuprantamas, prieš pradėdant naudoti refleksijos MO, vertėtų mokiniams ne tik paaiškinti šio žodžio reikšmę, bet ir kartu aptarti, kodėl refleksija yra svarbi mokymosi proceso dalis.

Refleksijos įrankį tikslinga naudoti tada, kai mokiniai atlieka kokią nors atsakingą užduotį, sudėtingą darbą, baigia tam tikrą mokymosi etapą. Refleksijos įrankio užduotys padės mokiniams apmąstyti nueitą mokymosi kelią nuo mokymosi tikslo išsikėlimo, žingsnių tikslui pasiekti numatymo, veiklos siekiant tikslo iki refleksijos (žr. 1 pav.).

1 pav. Nuo mokymosi tikslo iki refleksijos.

Kuriuos refleksijos MO, kada ir kaip dažnai naudoti, turėtų nuspręsti mokytojas, pasitaręs su mokiniais. Renkantis MO derėtų atsižvelgti į mokinių patirtį ir gebėjimus, mėgstamas veiklas, mokinio mokymosi stilių.

Refleksijos dienoraštis, interviu, komiksas ir minčių žemėlapis yra alternatyvūs MO. Jų paskirtis – padėti mokiniui apmąstyti mokymosi procesą ir rezultatus. Minčių žemėlapi siūloma naudoti su mokiniais, kurie mėgsta braižyti schemas, struktūrinti, sieti idėjas. Dienoraštį galėtų rašyti tie mokiniai, kuriems nesudėtinga mintis išreikšti raštu, kuriems patinka gilesni apmąstymai, atviras ir įžvalgus bendravimas raštu su savimi, kurie nori raštu pateikti klausimus mokytojui, draugui, tėvams ir sulaukti atsakymų. Interviu patariama naudoti mokiniams, kurie mėgsta kalbėti, moka formuluoti savo mintis ir nori dalytis savo patirtimi bei įžvalgomis. Komiksą¹ patariama kurti mokiniams, kurie geba ir kuriems įdomu mokymosi patirtį perteikti vaizdais, taip pat tiems, kam nepatinka daug rašyti.

Refleksijos istoriją siūloma rašyti mokiniams, kurie sutrinka patekę į neįprastą mokymosi situaciją, nežino, kaip elgtis susidūrus su sunkumais ar patyrus nesėkmę. Istorijos kūrimas mokiniams padėtų suvokti, kas jiems sekasi sunkiausiai, kaip jie galėtų rasti išeitį iš susidariusios padėties, kuo įgyta patirtis pamokanti, vertinga.

Refleksijos rašinį siūloma rašyti apmąstant tam tikrą mokymosi etapą ir išskiriant savo sėkmę tame etape – tai, ką verta išlaikyti ir stiprinti.

Reflektuojant savo mokymąsi, dėmesys turi būti skiriamas ne tik tam, ar buvo pasiektas mokymosi tikslas (nors tai labai svarbu), bet ir giliam paties mokymosi proceso apmąstymui – ką mokinys darė, kad pasiektų šį tikslą, ypač tada, kai susidūrė su sunkumais ar kliūtimis.

¹ Trumpą paaiškinimą, kas yra komiksas, galima rasti interneto svetainėje „Lietuvių kalba 5–6 klasėms“, http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_komikso_konstrukcijos/.

Mokiniam reikia padėti suprasti, kaip svarbu atliekant refleksiją atsakyti sau į tokius klausimus:

Ką išmokau, atlikau?

Kas buvo svarbu?

Kas buvo naudinga?

Ką pavyko atlikti gerai?

Kas rodo, kad atlikau gerai?

Ką pavyko atlikti savarankiškai?

Kokius mokymosi gebėjimus sustiprinau?

Kuo labiausiai džiaugiuosi?

Kokie pasirinkti mokymosi būdai buvo naudingi?

Kokių sunkumų kilo?

Kokius savo neteisingus veiksmus ar klaidas pastebėjau?

Kaip įveikiau kilusius sunkumus?

Kieno ir kokios pagalbos prireikė?

Kaip jaučiausi?

Ką kitą kartą galima būtų daryti kitaip?

Kokius mokėjimo mokytis gebėjimus reikėtų sustiprinti?

Kokios ir kieno pagalbos reikėtų?

Kur ir kada galima būtų taikyti įgytą patirtį?

Refleksijos MO pateikiamos užduotys nėra siejamos su konkrečiais mokomaisiais dalykais. Šias užduotis galima taikyti ne tik per įvairių mokomųjų dalykų pamokas, bet ir per neformaliąją veiklą, klasės valandėles, mokiniams atliekant užduotis pagal pomėgius ar talentus.

Visuose refleksijos MO yra pateikiami mokymosi uždaviniai, užduotis ir patarimai mokiniui, kaip atlikti užduotį. Kadangi užduotys nėra susietos su konkrečiais mokomaisiais dalykais ar mokymosi situacija, visi MO tinka apmąstyti savo mokymąsi ne tik 5–8 klasių, bet ir aukštesniųjų klasių mokiniams.

Refleksijos dienoraščio, kaip ir mokymosi pažangos stebėjimo dienoraščio, šablonas yra MS Word dokumentas. Jį sudaro keli teksto laukai (žr. 2 pav.). Rašyti galima vieną kartą spustelėjus kairiuoju pelės klavišu tekstą ar tuščioje eilutėje, kai teksto laukas tampa aktyvus (atsiranda punktyras). Teksto laukų dydžio keisti nepatartina. Pasviruoju šriftu parašyti klausimai, į kuriuos mokiniams rekomenduojama atsakyti.

The image shows two pages of a student reflection diary template. The left page is titled "Mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštis" and includes a "Data" field. It has three main sections: "Kas įvyko?" (What happened?) with a question mark icon and a sub-question "Savo mokymosi veiklą patikėtumėtis?" (Would you be satisfied with your learning activity?); "Ka supratau?" (What did I understand?) with a checkmark icon and a sub-question "Prisiminkit, kas turėjo įtaką?" (Remember, what had an impact?); and a central orange box with instructions: "Rašydami dienoraščį apmąstykite, kaip jums sėkmingai stiprinti mokymosi gebėjimus." (When writing the diary, think about how to successfully strengthen your learning skills). The right page has a section "Kas toliau?" (What next?) with a question mark icon and a sub-question "Įsivaizduok, kad mokymosi gebėjimus gali įdėti į patirtis įgyvendinti." (Imagine that you can put your learning skills into practice). It also has a footer "Vardas, pavardė, klasė" (Name, surname, class).

2 pav. Mokėjimo mokytis dienoraščio šablonas.

Mokymosi interviu šablonas taip pat yra *MS Word* dokumentas (žr. 3 pav.), tačiau jame pateikiami klausimų pavyzdžiai apima kelis mokymosi aspektus, kuriems aptarti bei užrašyti pašnekovo atsakymus reikėtų gerokai daugiau laiko negu rekomenduojama skirti vienam interviu (žr. toliau pateikiamas mokymosi interviu metodines rekomendacijas). Todėl mokiniai, pasinaudodami šablone pateikiama interviu struktūra ir klausimų pavyzdžiais, galėtų susikurti panašų šabloną – jie turėtų įrašyti savo klausimus arba palikti tik tinkamus šablono klausimus.

3 pav. Mokymosi interviu šablonas.

Refleksijos rašinio „Mano sėkmės istorija“ šablone pateikiama rekomenduotina rašinio struktūra ir klausimai, į kuriuos mokiniui siūloma atsakyti aprašant savo mokymosi sėkmę (žr. 4 pav.). Kadangi tokia šablone būtų nepatogu rašyti, nes tekstas gali būti rašomas tik testo laukuose, be to, sunku numatyti rašinio apimtį, mokinys turėtų atsidaryti naują dokumentą ir jame sukurti savo mokymosi sėkmės istoriją pasinaudodamas šablone pateikiama rašinio struktūra ir klausimais.

4 pav. Refleksijos rašinio „Mano sėkmės istorija“ šablonas.

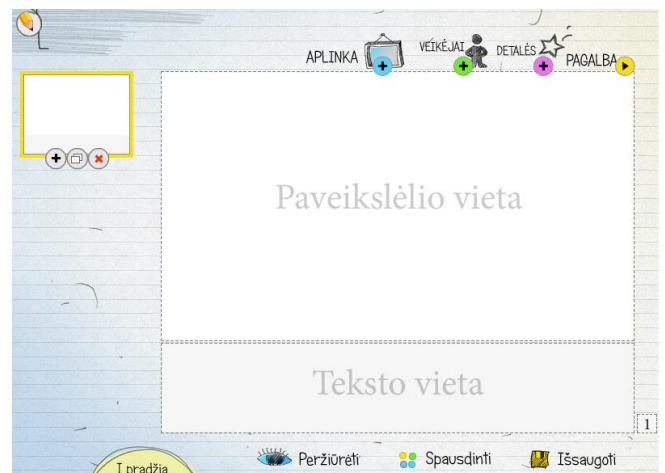
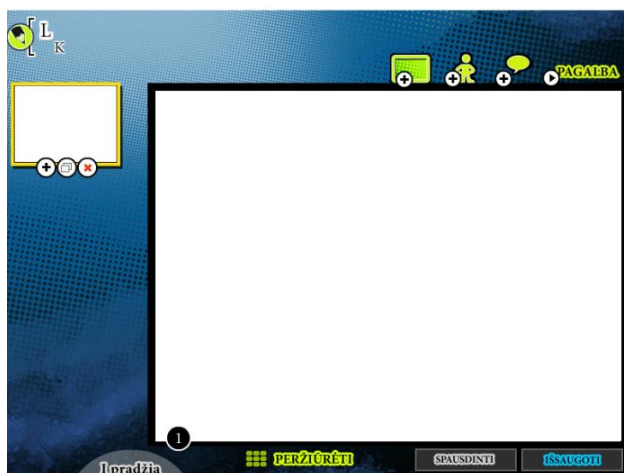
Komikso ir istorijos pradiniame lange pateikiama užduotis ir laukai, kuriuose reikia įrašyti autoriaus vardą ir pavardę, kuriamos istorijos ar komikso pavadinimą (žr. 5 pav.).

a

b

5 pav. Komikso (a) ir istorijos (b) kūrimo pradžios langai.

Spustelėjus mygtuką „Kurti komiksą“ ar „Kurti istoriją“ patenkama į komikso / istorijos kūrimo langą (žr. 6 pav.).

6 pav. Komikso (a) ir istorijos (b) kūrimo langai.

Kaip kurti komiksą ir istoriją, išsamiau paaiškinta MMKVI naudotojo vadove. Tikėtina, kad dauguma mokinių jau bus kūrę istorijas ir komiksus naudodamiesi interneto svetainių, skirtų mokytis lietuvių kalbos, geografijos, saugos ir sveikatos 5–6 ir 7–8 klasėse, istorijos ir komikso mokymosi objektais. Todėl technologinis istorijos ir komikso kūrimo procesas mokiniams neturėtų būti nesuprantamas ar labai sudėtingas. Trumpi paaiškinimai, ką vaizduoja siūlomos aplinkos, detalių reikšmė, klausimai, į kuriuos mokinys galėtų atsakyti kurdamas komiksą ar istoriją, pateikiami „Pagalboje“ (atidaroma spustelėjus mygtuką „Pagalba“).

Gerejant mokinių reflektavimo gebėjimams ir didėjant jų patirčiai naudotis skaitmeninėmis mokymosi priemonėmis, jiems turėtų kilti vis mažiau klausimų, kaip tinkamai pasinaudoti mokymosi refleksijai skirtais mokymosi objektais.

Toliau pateikiamos kiekvieno refleksijos įrankio MO naudojimo metodinės rekomendacijos.

Mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštis

Mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštis padės mokiniams apmąstyti mokymosi veiklą: kas kiekvienam iš jų asmeniškai buvo svarbu ir naudinga, į ką atkreipė dėmesį, kodėl buvo svarbu, ką tai sako jiems patiems apie jų mokymąsi, kas pavyko, ką kitą kartą būtų galima daryti kitaip. Refleksijoje ir rašydamas dienoraštį mokinys pirmiausia mąsto apie save, savo sėkmes, sunkumus, naujus siekius.

Rašydami refleksijos dienoraštį mokiniai turėtų prisiminti, kokį mokymosi mokytis tikslą jie buvo išsikėlę ir mąstyti apie tai, kaip pavyko jį pasiekti. Pavyzdžiui, atlikęs pamokų ar neformalių veiklų užduotis mokinys gali apmąstyti ir parašyti, kokių naujų mokymosi gebėjimų įgijo ar sustiprino anksčiau įgytus, ką dar reikėtų tobulinti ir pan. Patys mokiniai gali nuspręsti, kada rašys mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštį, tačiau mokytojas kartu su mokiniais gali sutarti, kuriuo laiku jie rašys dienoraštį. Patartina skatinti mokinius rašyti dienoraštį, kai jie:

- atliko atsakingą ar ilgalaikę užduotį;
- parašė įskaitinį darbą ir gavo mokytojo įvertinimą;
- mokydami patyrė sėkmę ar nusivylimą;
- baigė ir pristatė projektinį darbą ar kūrybinę užduotį;
- ketina apmąstyti trimestro arba pusmečio pasiekimus ir kt.

Pavyzdžiui, baigęs ir pristatęs projektinį darbą mokinys apmąsto, kokius mokėjimo mokytis gebėjimus sustiprino atlikdamas šią veiklą, numato, kaip galėtų toliau panaudoti įgytus gebėjimus.

Dienoraštį mokinys gali rašyti ir tam tikrą sutartą laikotarpį, pavyzdžiui, vieną trimestrą ar pusmetį, kai įvyksta kas nors svarbaus mokantis mokytis.

Pasiūlykite mokiniams rašyti trijų dalių mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštį.

Pirmojoje dalyje „Kas įvyko?“ mokiniai, taikydami metodą „Isivaizduojamas filmas“, prisimins, ką ir kaip išmoko, atliko, sužinojo, kaip jautėsi. Pasiūlykite mokiniams pasvarstyti, kodėl jiems tai svarbu.

Antrojoje dalyje „Ką supratau?“, taikydami metodą „Teigiama ir neigiama“, mokiniai įvardys mokymosi sėkmes ir kilusius sunkumus. Šioje dalyje mokiniai, analizuodami mokymosi veiklą, ieškos atsakymų į klausimus: Kas sekėsi gerai? Iš ko jie suprato, kad sekėsi gerai? Kokie pasirinkti mokymosi būdai buvo naudingi? Kodėl mokiniai mano, kad jie buvo naudingi? Ko nepavyko atlikti savarankiškai? Ką darė susidūrę su sunkumais, kad pasiektų tikslą? Kokias savo klaidas ar neteisingus veiksmus pastebėjo? Kokios asmeninės savybės padėjo ar trukdė mokytis? Ką suprato apie savo mokymosi gebėjimus? Ką suprato apie save?

Trečiojoje dalyje „Kas toliau?“ mokiniai įvardys, kokius mokymosi gebėjimus ir išsiugdytas asmenines savybes, padedančias mokytis, jie jau gali įsidėti į „mokymosi patirties lagaminą“ ir pasvarstys, kokiose kitose mokymosi veiklose jie galėtų sėkmingai taikyti šiuos įgytus gebėjimus ir asmenines savybes. Taip pat mokiniai numatys, kokias asmenines savybes ir mokymosi gebėjimus reikia sustiprinti, kad mokymosi rezultatai būtų dar geresni.

Jei mokiniai, siekdami išsikelto mokymosi tikslo ir stebėdami mokėjimo mokytis pažangą, kūrė mokėjimo mokytis pažangos stebėjimo minčių žemėlapius ar rašė dienoraštį apie pažangą, refleksijos dienoraštyje galėtų būti apibendrintos anksčiau užsirašytos mintys. Patarkite mokiniams, prieš rašant mokėjimo mokytis refleksijos dienoraštį, paanalizuoti ir atsižvelgti į ankstesnius įrašus: kaip sekėsi įgyvendinti išsikeltus tikslus ir suplanuotus darbus, kokius mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai sustiprino, kas pasikeitė.

Mokytojams rekomenduojama perskaityti mokinių mokėjimo mokytiis refleksijos dienoraščių įrašus ir atsiliepti į mokinių mintis komentarais. Taip pat gali būti organizuojami individualūs pokalbiai, minčių pasidalijimas klasėje ar nedidelėmis grupėmis.

Dienoraščio įrašai gali būti atliekami elektroninėje laikmenoje arba rašomi ant atspausdintų dienoraščio šablonų. Dienoraščio įrašus rekomenduojama kaupti elektroniniame aplanke (žr. „Mokėjimo mokytiis kompetencijos vertinimo aplanke sukūrimo metodinės rekomendacijos“) ar atspausdintus lapus susegti į aplankus.

Jei mokiniai nežino, kaip rašyti dienoraštį, patarkite jiems išklaustiis įgarsintą tekstą „Kas yra dienoraštis?“ interneto svetainėje „Lietuvių kalba 7–8 klasėms“

(http://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/praktika_ir_kuryba/kas_yra_dienorastis/).

Refleksijos interviu

Interviu metodas taikomas siekiant rinkti informaciją ir ja dalytis. Mokymosi interviu tikslas – giliai, visapusiškai ir kryptingai apmąstyti mokymosi procesą, dalytis ir keistis mokymosi patirtimi. Rengdamiesi interviu ir bendraudami su pašnekovais mokiniai mokosi analizuoti įvairius mokymosi proceso aspektus, kalbėti apie mokymąsi. Tai padeda jiems tarsi iš šalies pažvelgti į savo mokymąsi ir geriau suvokti save kaip besimokantįjį: suprasti, kaip, kada ir ką išmoko, įvertinti padarytą pažangą, mokymosi įpročius ir būdus, asmenines savybes ir pasiektus rezultatus, numatyti, ką reiktų daryti, kad geriau sektųsi mokytiis. Per interviu mokiniai taip pat mokosi kultūringai bendrauti, palaikyti pokalbį ir nenukrypti nuo temos.

Nusprendus mokymosi refleksijai naudoti interviu metodą, reiktų su mokiniais iš anksto aptarti, kas yra interviu, kuo jis gali būti naudingas apmąstant savo mokymąsi. Mokymosi refleksija taikant interviu metodą bus naudinga tik tada, jei mokiniai bus atviri ir nuoširdūs, nekritikuos vieni kitų išsakytų minčių, interviu vyks draugiškoje ir pasitikėjimu grįstoje aplinkoje.

Interviu metodą galima naudoti bet kokio dydžio grupėje, ją dalijant į mažesnes 3–4 asmenų grupes. Vienam interviu skiriama apie 20 min.

Kad interviu netruktų per ilgai, rekomenduojama, kad atskirose grupėse būtų kalbama apie skirtingus mokymosi aspektus – mokymosi reikšmės supratimą, mokymosi tikslus ir jų siekimą, mokymosi sėkmes, kylančius sunkumus ir jų įveikimą, mokymosi būdų pasirinkimą ir pan. Pirmiausia grupė turėtų aptarti pokalbio tikslą ir parengti interviu klausimus. Tačiau juos mokiniai gali parengti ir individualiai. Interviu šablone pateikiami klausimai yra tik rekomenduotini, mokiniai gali juos keisti ir papildyti savo sugalvotais. Jei interviu imama iš suaugusiojo, klausimai galėtų būti kitokie negu kalbant su bendraamžiu.

Grupėse pasiskirstoma vaidmenimis.

1. Klausinėtojas. Užduoda pašnekovui klausimus remdamasis parengtais interviu klausimais. Jis turėtų reaguoti į pašnekovo atsakymus ir pagal juos koreguoti toliau užduodamus klausimus.

2. Pašnekovas. Išsamiai ir aiškiai atsako į jam užduodamus klausimus apie savo mokymąsi.

3. Žurnalistas. Suprantamai ir aiškiai užrašo atsakymus. Tai vertinga informacija. Prie sukauptos medžiagos galima po kurio laiko grįžti ir palyginti dabartinę mokymosi patirtį su ankstesniąja.

4. Stebėtojas. Stebi interviu eigą, perspėja kitus interviu dalyvius, jei nukrypstama nuo plano ar temos. Grupėse po tris mokinius šio vaidmens atlikėju gali ir nebūti.

Pabaigus pirmąjį pokalbį, grupės nariai keičiasi vaidmenimis. Po to, kai jau visi grupės nariai apklausti, grupėje vyksta trumpas apibendrinimas. Tai padaryti padėtų tokie klausimai: Kuris vaidmuo labiausiai patiko, kuris labiausiai nepatiko? Kodėl? Kaip jautėtės kalbėdami apie savo mokymąsi? Ar įgavote naujos mokymosi patirties? Ką sužinojote apie savo ir kitų mokymąsi? Kas labiausiai

nustebino ar pradžiugino? Ar pasiektas interviu tikslas? Pabaigus darbą grupėse naudinga pasidalyti mintimis visoje klasėje.

Interviu galima naudoti, jei su mokiniais sutarėte rašyti samprotaujamąjį rašinį „Mano sėkmės istorija“. Tuomet per interviu reikėtų kalbėtis apie tai, kas mokiniams buvo svarbu, kokius mokymosi įpročius, gebėjimus jie sustiprino, kokius mokymosi tikslus jie buvo išsikėlę ir ar pavyko juos pasiekti, kokias mokymosi sėkmes jie šiais mokslo metais patyrė. Toks interviu padėtų mokiniams apmąstyti mokymosi veiklą, išsirinkti vieną reikšmingiausių pasiekimų ir rasti argumentų rašiniui.

Refleksijos minčių žemėlapis

Savo mokymosi patirties apmąstymas ir savęs vertinimas padeda mokiniams išsiaiškinti, ko ir kaip jie pasiekė mokydami, suprasti, kas jiems pavyko ar nepavyko ir kodėl, suvokti savo jausmus ir jų atsiradimo priežastis, numatyti, ką ir kaip darys toliau, kad pagerėtų jų mokymosi rezultatai. Apmąstydami savo mokymosi veiklas, emocines patirtis, daromą pažangą ir pasiekimus, mokiniai geriau pažįsta save, įgyja naujų žinių ir gebėjimų, padedančių veiksmingiau mokytis, skatina priimti atsakomybę už savo mokymąsi.

Refleksijos minčių žemėlapis padės apmąstyti savo mokymąsi tiems mokiniams, kuriems patinka savo mintis užrašyti glaustai, jas sisteminti, išreikšti vaizdais.

Rekomenduokite refleksijos minčių žemėlapi kurti tada, kai mokiniai įgyvendino išsikelto mokymosi tikslą, atliko ilgalaikę užduotį, projektinį ar kūrybinį darbą, ketina apmąstyti trimestro arba pusmečio rezultatus.

Prieš skirdami mokiniams užduotį paklauskite, ar jie žino, kas yra minčių žemėlapis, kam jis naudojamas, kaip jį sukurti. Jei mokiniai nežino, paaiškinkite (žr. naudotojo vadovą).

Patarkite mokiniams nubrėžti bent tris pagrindines šakas.

Pirmojoje šakoje „Ką pasiekiau?“ rekomenduokite mokiniams paieškoti atsakymų į klausimus: Ką išmokau, atlikau? Kas buvo svarbu? Kas buvo naudinga? Ką pavyko atlikti gerai? Ką pavyko atlikti savarankiškai? Kokius mokymosi gebėjimus sustiprinau? Kuo labiausiai džiaugiausi?

Antroji šaka „Kaip mokiausi?“ skirta atsakyti į klausimus: Kokie pasirinkti mokymosi būdai buvo naudingi? Kokius sunkumų kilo? Kokius savo neteisingus veiksmus ar klaidas pastebėjau? Kaip įveikiau kilusius sunkumus? Kieno ir kokios pagalbos prireikė? Kaip jaučiausi?

Trečiojoje šakoje „Kas toliau?“ mokiniai turėtų pasvarstyti: Ką kitą kartą galima būtų daryti kitaip? Kokius mokėjimo mokytis gebėjimus reikėtų sustiprinti? Kokios ir kieno pagalbos reikėtų? Kur ir kada galima būtų taikyti įgytą patirtį?

Jei mokiniai, siekdami išsikelto mokymosi tikslo ir stebėdami mokėjimo mokytis pažangą, kūrė pažangos stebėjimo minčių žemėlapius ar rašė dienoraštį apie pažangą, refleksijos minčių žemėlapyje galėtų apibendrinti anksčiau užsirašytas mintis. Patarkite mokiniams prieš kuriant refleksijos minčių žemėlapi paanalizuoti ir atsižvelgti į ankstesnius įrašus: kaip sekėsi įgyvendinti išsikelto tikslus ir suplanuotus darbus, kokius mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai sustiprino, kas pasikeitė.

Priminkite mokiniams, kad minčių žemėlapyje reikšmė perteikiama vartojant kuo mažiau žodžių ir kad vaizdai yra ne mažiau svarbūs už žodžius. Pasiūlykite į minčių žemėlapi iš galerijos įkelti paveikslėlių, kurie iliustruotų užrašomas mintis. Pavyzdžiui, svarstyklės – mokymosi patirties įsivertinimas; berniukas, rodantis pakeltą nykštį – ką pavyko atlikti gerai, sėkmės, džiaugsmas; berniukas su meškere ir pagauta žuvimi – įgyti gebėjimai; žaidimo langeliuose išdėstytos figūrėlės – teisingi sprendimai, žingsniai; mergaitė, laikanti šauktuką – kas buvo svarbu; mergaitė, nešanti pintinę su obuoliais – kas buvo naudinga; berniukas, nešantis klaustuką – sunkumai; sutvarstytas pirštas – pastebėtos klaidos; vaikai, tiesiantys vienas kitam rankas – pagalba; liūdno ar linksmo akys – patirtos

emocijos; laiveliu plaukiantys vaikai – kas toliau, kur ateityje būtų galima pritaikyti patirtį. Daugiau paveikslėlių aiškinimų žiūrėkite pažangos stebėjimo minčių žemėlapiu 5–6 kl. ir pažangos stebėjimo minčių žemėlapiu 7–8 kl. metodinėse rekomendacijose.

Jei mokiniai užduotį atliko grupėje, rekomenduokite jiems reflektuoti grupės darbą. Patarkite ne tik analizuoti pasiektus rezultatus, stipriąsias ir tobulintinas sritis, bet ir apmąstyti, kaip jiems pavyko grupėje pasiskirstyti užduotimis, atsakomybėmis, įvykdyti į(si)pareigojimus, sutarti, padėti vieni kitiems.

Patarkite mokiniams sukurtą minčių žemėlapių išsaugoti kompiuteryje, kad prireikus galėtų pataisyti ar papildyti.

Mokėjimo mokytis refleksijos komiksas

Mokėjimo mokytis refleksijos komiksas padės mokiniams apmąstyti kelią, kurį jie nuėjo, siekdami išsikeltų mokymosi tikslų: koks ilgas jis buvo, su kokiais sunkumais juo eidami susidūrė, kaip juos sprendė ir kokias iš to darė išvadas. Jeigu mokiniai jau yra naudoję kitus mokėjimo mokytis įsivertinimo įrankius (kūrę minčių žemėlapius, dienoraščius, istorijas, įsivertinimo „Voratinklį“), prieš imantis komikso paskatinkite juos peržiūrėti šią medžiagą. Tai padės mokiniams prisiminti, ko ir kaip mokėsi, kaip sekėsi, kokia veikla buvo naudingiausia mokantis, kodėl taip mano ir t. t. Mokiniai taip pat turėtų pasvarstyti, ar tikrai jie buvo tinkamai nusiteikę mokytis, kas jiems padeda ar trukdo užduotis atlikti geriau, ką reikėtų daryti kitaip ir t. t. Pripažinkite mokinių pasiekimus, sudarykite jiems sąlygas pademonstruoti savo sukurtus komiksus, pasidalyti įgyta mokymosi patirtimi. Labai svarbu pasirūpinti, kad mokymosi aptarimai, diskusijos, pristatymai vyktų savitarpio supratimu ir palaikymu grįstoje aplinkoje, mokiniai ir mokytojai būtų vieni kitiems atidūs, geranoriški, draugiški. Pastangų pripažinimas ir pozityvus vertinimas didina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, skatina būti savarankiškiems ir atsakingiems už savo mokymąsi.

Kuriant komiksą pasirenkamos aplinkos ir veikėjai. Siūlomos trys simboliškos aplinkos, vaizduojančios refleksijos procesą, o ketvirtoji – įprastinė mokinio darbo vieta. Mokiniai gali pasirinkti jiems tinkamiausias aplinkas. Veikėjai taip pat simboliškai, vaizduojantys mintis ir patirtus jausmus. Mokiniai gali pasinaudoti „Pagalba“. Joje pateikiamas trumpas aplinkų prasmės paaiškinimas, klausimai, į kuriuos mokiniai turėtų atsakyti, žodžių junginiai savo mintims išreikšti.

Komiksą sudaro šešios scenos viename A4 formato lape. Jeigu kuriama istorija ilgesnė, ją galima tęsti kituose lapuose. Atsispausdinti galima ir po vieną komikso sceną. Komiksas išsaugomas suglaudintojo failo (ZIP) formatu.

Mokėjimo mokytis refleksijos istorija

Šį mokymosi objektą pritaikykite tiems mokiniams, kurie dažniau sutrinka ir nejaukiai jaučiasi patekę į jiems sudėtingą ar neaiškią mokymosi situaciją, nediršta klausti, ieškoti pagalbos. Istorijos kūrimas turėtų juos paskatinti mąstyti apie tai, kokios priežastys lemia mokymosi sėkmę ar nesėkmę, ką galėtų daryti, kur kreiptis pagalbos, kad išsiaiškintų, ką ir kaip turi atlikti. Mokinys turėtų kuo tiksliau prisiminti visas įvykio, kuomet jis nepajėgė pats rasti sprendimo, detales. Paskatinkite pagalvoti, ar dabar, kai jo jausmai atslūgo, jis elgtųsi taip pat, kaip anuomet, ar yra kažkas, dėl ko ir dabar jis jaučiasi nepatenkintas. Jokiu būdu nekritikuokite mokinio – tegul atsiveria. Tada paskatinkite mokinį pagalvoti, ką galima buvo pakeisti, kas galėjo būti kitaip, iš kur mokinys apie tai žino, kas sutrukdė tuo pasinaudoti ir pan. Jeigu mokiniui pačiam sunkiai sekasi tai daryti, padėkite išvelgti kitus tos situacijos sprendimo būdus, galimybes (galima aptarti kitų mokinių panašios situacijos sprendimo

patirtį). Tuomet leiskite mokiniui pačiam apsispręsti, ką jis kitą kartą darytų kitaip, susidūręs su panašia situacija. Nepamirškite pasiteirauti, kokios pagalbos mokinys tikisi iš jūsų, paprašykite jo prašymą jums suformuluoti raštu.

Kuriant istoriją pasirenkamos aplinkos, veikėjai ir detalės. Siūlomos trys simbolinės aplinkos, vaizduojančios sprendimų reikalaujančias situacijas ar sunkumus, kurių gali kilti mokantis. Jei mokiniui šios aplinkos netinka, jis gali pasirinkti tik spalvotą foną. Mokiniai taip pat gali pasinaudoti „Pagalba“. Joje pateikiama trumpas aplinkų ir detalių netiesioginės reikšmės paaiškinimas, taip pat klausimai, kuriais mokiniai gali pasinaudoti kaip planu apmąstydami situaciją.

Skaitydami mokinių istorijas ir pastebėję jų daromą pažangą, pasiūlykite išbandyti kitus refleksijos įrankius.

Mokėjimo mokytis refleksijos samprotavimo rašinys tema „Mano sėkmės istorija“

Mokiniams svarbu reflektuoti savo mokymosi sėkmes. Reikėtų mokinius skatinti, kad kiekvienas iš jų, apmąstęs savo mokymąsi mokykloje ar už jos ribų, prisimintų net mažiausią sėkmingai atliktą darbą ar jo dalį, pajustų, kad gali patirti sėkmę. Tai padeda ugdytis pasitikėjimą savimi ir stiprina mokymosi motyvaciją.

Mokėjimo mokytis refleksijos samprotavimo rašinys tema „Mano sėkmės istorija“ padės mokiniams apmąstyti savo mokymosi veiklą ir ją įsivertinus aprašyti, kas, jų nuomone, yra reikšmingiausias mokslo metų pasiekimas, analizuoti sėkmės priežastis. Rašydami mokiniai svarstys, kas kiekvienam iš jų buvo svarbu, kodėl jie šį pasiekimą ar rezultatą vadina sėkme, kokie sustiprinti ar įgyti mokymosi įpročiai ir gebėjimai jiems padėjo patirti sėkmę, kuo ši sėkmė svarbi ateičiai.

Paskatinkite mokinius prisiminti, kokius mokymosi tikslus jie buvo išsikėlę, kaip pavyko juos pasiekti. Jei, siekdami išsikeltą mokymosi tikslo, mokiniai stebėjo mokymosi pažangą, kūrė minčių žemėlapius, rašė pažangos stebėjimo ar refleksijos dienoraščius, dabar gali pasinaudoti išsaugotais įrašais. Tai padės jiems apmąstyti, kaip sekėsi atlikti suplanuotus darbus, kokius mokėjimo mokytis gebėjimus sustiprino, kas pasikeitė. Sukaupta medžiaga bus naudinga mokiniams rašinyje pagrindžiant savo teiginius.

Padėkite mokiniams prisiminti, kaip planuojami ir rašomi samprotaujamojo tipo rašiniai. Apie tai galite rasti informacijos interneto svetainėje „Lietuvių kalba 7–8 kl.“, pavyzdžiui, http://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/praktika_ir_kuryba/rasinys1/scenario.24,position.1 (žr. „Patarimai mokiniui“).

Skirkite laiką, per kurį mokiniai, dirbdami poromis ar grupėmis, pasidalytų savo mokymosi sėkmės istorijomis, pasimokytų vieni iš kitų. Labai svarbu, kad mokymosi aptarimai vyktų savitarpio supratimo ir palaikymo atmosferoje, mokiniai būtų vieni kitiems atidūs, geranoriški, draugiški. Atviras ir nuoširdus pokalbis, mokinio pastangų pripažinimas ir pozityvus vertinimas didina mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, skatina juos imtis atsakomybės už savo mokymąsi ir tobulėjimą.